

III—V. Hkf.

$2n = 32$ (ČSR: 67. Čes.-mor. vrch.)

Variabilita: V některých územích Čech (např. Třeboňská pánev, Votická pahorkatina) se vyskytují populace s nápadně velkými květy a s velkými srdčité vejčitými čepeli a teprve po odkvětu se u nich vzácně tvoří úžlabní pacibulky; všechny ostatní znaky odpovídají druhu *F. bulbifera*. Tento druh je u nás často zaměňován se západoevropským druhem *F. verna* HUDSON, který v ČSR pravděpodobně neroste. *F. verna* se od druhu *F. bulbifera* odlišuje absencí pacibulek a od druhu *F. calthifolia* většími květy, vícečláňkovými lodyhami a menšími nažkami.

Ekologie a cenologie: Vlhké louky, vlhká stinná místa v listnatých lesích, suťové lesy, křoviny. Diagnostický druh řádu *Fagetalia*, vyskytuje se nejčastěji ve společenstvech svazů *Alno-Ulmion*, *Carpinion*, *Fagion* a *Calthion*.

Rozšíření v ČSR: V celém území, nejčastěji v planárním a kolinním stupni; častý též v suprakolinním stupni a roztroušeně až do submontánního stupně (max.: Králický Sněžník, ca 1 230 m; Hrubý Jeseník, Velká Kotlina, 1 200 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 86.

Celkové rozšíření: Evropa kromě její jižnějších a nejzápadnějších oblastí (areálová hranice ve vztahu k druhu *F. verna* není zcela jasná!). Druhotně zavlečen do Severní Ameriky. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 168.

2. *Ficaria calthifolia* REICHENB. — orsej blatoucholistý

Tab. 89/2

Ficaria calthifolia REICHENBACH Fl. Germ. Excurs. 3: 718, 1832. — Syn.: *Ficaria nudicaulis* KERNER Oesterr. Bot. Z. 13: 188, 1863. — *Ranunculus ficaria* subsp. *calthifolius* (REICHENB.) ARCANGELI Comp. Fl. Ital. 11, 1882 [excl. descr.]. — *Ficaria verna* HUDSON subsp. *calthifolia* (REICHENB.) VELEN. Fl. Bulg. 5, 1891. — *Ranunculus ficaria* subsp. *nudicaulis* (KERNER) ROUY et FOUC. Fl. Ft. 1: 73, 1893.

Lodyhy v době květu krátké, 2—3 cm dl., až za plodu se prodlužující na 5—7 (—8) cm, jed-

no- až dvoučláňkové, nevětvené, nekořenující a bez úžlabních pacibulek. Čepel okrouhle až široce vejčitá, (2—) 3—4 cm dl., na bázi až 3,5 cm šir., na okrajích nepravidelně vroubkovaná, se srdčítým zářezem u řapíku, lesklá, lysá, řapík (4—) 5—8 (—10) cm dl., lysý, se širokými blanitými pochvami. Květní stopky (2—) 3—5 na jedné lodyze, (5—) 7—10 (—15) cm dl., lysé, po odkvětu obloukovitě zahnuté. Květy leskle zlatožluté; kališní listky široce vejčité, 5—6 (—7) mm dl., ca 4,5 mm šir., na okrajích blanité, zelené, lysé; korunní listky úzce vejčité, (9—) 10—13 (15) mm dl., lysé. Nažky nejčastěji po 15—25 (—35), široce vejcovité, kýlnaté, 2,8—3,3 mm dl., až 2,3 mm šir., zakončené velmi krátkým hrotem (0,1 mm dl.), na povrchu hustě krátce chlupaté. III—IV. Hkf.

$2n = 16$ (extra fines)

Ekologie a cenologie: Louky u vodních toků, lužní lesy; nejčastěji ve společenstvech svazů *Arrhenatherion*, *Alopecurion pratensis* a *Alno-Ulmion*.

Rozšíření v ČSR: V Čechách v nejteplejším území mezi Podkrušnohořím a v. Polabím a na j. Moravě; roste dosti hojně pouze v planárním a kolinním stupni (max.: Bílé Karpaty, Hroznová Lhota, ca 360 m). Vzhledem k častým záměnám jsou hodnoceny pouze dokladové sběry. Výskyt v ČSSR je na s. hranici areálu druhu. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 87.

T: 1. Doup. pah., 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed., 5. Terez. kotl., 7. Středočes. tab., 11. Stř. Pol., 13a. Rožď. tab., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah.

Celkové rozšíření: Stř. Evropa (ČSSR, Rakousko, NDR, Maďarsko), Itálie, Balkánský poloostrov, j. oblasti evropského SSSR (ojediněle až ve stř. Povolží), Kavkaz, Malá Asie. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 168.

11. *Thalictrum* L. — žluťucha*)

Thalictrum LINNAEUS Sp. Pl. 545, 1753.

Lit.: REGEL E. (1861): Übersicht der Arten der Gattung *Thalictrum* Bull. Soc. Natur. Moscou 31/1: 14—63. — LIÈVRE A. (1871, 1872): Beiträge zur Kenntniss der Ranunculaceen. Österr. Bot. Z. 21: 191—193; 22: 55. — LECOYER L.-C. (1877): Étude morphologique sur les *Thalictrum*. Bull. Soc. Roy. Bot. Belg. 16: 198—235. — LECOYER L.-C. (1885): Monographie du genre *Thalictrum*. Ibid. 24: 78—326. — NAEGELI V. W. (1903): Besprechung der Gattung *Thalictrum*. Mitt. Bayer. Bot. Ges. 50: 309—311. — BEYER N. (1912): Über *Thalictrum minus* und einige neue Formen von *T. foetidum*. Verh. Bot. Ver. Prov. Brandenb. 54: 228—237. — SCHILLER Z. (1916): Was ist *Thalictrum nigricans*? Bot. Közlem. 15: 149—157. — KLIN E. (1930): Über Kreuzungen des getrenntgeschlechtigen *Thalictrum fendleri* mit gemischgeschlechtigen Arten der gleichen Gattung. Biol. Zbl. 50: 79—102. — HENDRYCH R. (1959): Florografický materiál z okolí Rimavské Soboty. Preslia 31: 204. — PANOV P. (1970): *Thalictrum*. In: Fl. Nar. Republ. Bálg. 4: 75—90. — BOZANIZOVA V. V. (1972): Chromosome numbers of certain species of genus *Thalictrum* in the European part of the U.S.S.R. Bot. Ž. 57: 983—988.

Vytrvalé byliny se žlutým, krátkým, někdy plazivým oddenkem. Lodyha přímá, na bázi někdy dřevnatá, až po květenství zpravidla nevětvená. Listy střídavé, bez palistů, řapíkaté nebo na pochvách přisedlé; čepel v obrysu trojúhelníkovitá, 2—3 × zpeřená, listečky řapíkaté, celistvé *) Zpracovala V. Osvačilová.

nebo vpředu zubaté až dlanitě laločnaté, úzce čárkovité až okrouhlé, na bázi někdy s šupinovými párovitými palístkovitými výrůstky, řapíky na bázi pochvovitě objímavé; přízemní listy vyvinuté jen jako pochvy, lodyžní listy postupně nebo náhle se zmenšující a v květenství přecházející v málo dělené nebo celistvé listeny, nebo květenství bez listenů. Květenství mnohokvětý hrozen nebo častěji lata, někdy ± chocholičnatá. Květy drobné, okvětní lístky 4 (zř. 5—7), záhy opadavé, zelené nebo červenavě zbarvené, tyčinek mnoho, s dlouhými, většinou převislými nitkami, prašníky někdy se slabě vyčnívajícím spojidlem, pylová zrna periporátní. Nažky v chudém souplodí, přisedlé nebo krátce až dlouze stopkaté, špičaté nebo krátce zobánkaté, na břišní i hřbetní straně s vyniklými žebry nebo křídly. — Asi 90 druhů, rozšířených převážně na s. polokouli. — Protandr. Entomogam. Anemogam.

Poznámka: Všechny druhy obsahují charakteristické dimerní bisbenzylisochinolinové alkaloidy, např. thalmin, thaliktin, dále aporfínové, berberinové aj. alkaloidy; proto jsou všechny druhy jedovaté.

- 1a Nitky tyčinek kyjovitě ztlustlé, semeníky i nažky dlouze stopkaté; listy na větenu se zřetelnými šupinkovitými výrůstky 1. *T. aquilegifolium*
 b Nitky tyčinek neztlustlé, semeníky i nažky ± přisedlé; listy na větenu bez nebo s nepatrnými šupinkovitými výrůstky 2
 2a Terminální lístečky (lístky posledního řádu) tak dlouhé jako široké nebo nanejvýš 1,5 × delší než široké 3
 b Lístečky nejméně 2 × delší než široké, jen terminální lísteček někdy širší 4
 3a Celá rostlina krátce a hustě žláznatě chlupatá 2. *T. foetidum*
 b Rostliny lysé nebo dol. listy a lodyhy dole ± pýřité 3. *T. minus*
 4a Lodyha jednoduchá, lata poměrně úzká, válcovitá; pochvy listů lysé, květy nicí, prašníky se zřetelně vyvinutým vyniklým špičatým spojidlem 4. *T. simplex*
 b Lodyha nahoře rozvětvená v ± široce kuželovitou až chocholičnatou latu; pochvy listů lysé nebo pýřité; květy vzprámené, prašníky se spojidlem nevyniklým nebo nepatrně vyniklým, tupým 5
 5a Oddenek krátký, ukousnutý, bez výběžků, se svazčitými kořeny; pochvy listů v dol. části lodyhy většinou pýřité, na větenu listu žádné šupinkovité výrůstky, lístečky podlouhlé až úzce čárkovité 5. *T. lucidum*
 b Oddenek prodloužený, plazivý, výběžkatý; pochvy listů lysé, na větenu listů většinou velmi malé šupinkovité výrůstky, lístečky podlouhlé až široce nebo klínovitě obvejčité 6. *T. flavum*

Sect. 1. *Tripterium* DC.

Syn.: *Ruprechtia* OPIZ; *Leucocoma* (E. L. GREEN) NIEUWLAND; *Tripterium* (DC.) BERCHT. et J. PRESL

Nitky tyčinek kyjovitě ztlustlé, blizna krátká, přisedlá na vrcholu semeníku, nažky dlouze stopkaté, široce podélně 4křídle (zřídka 3křídle), se zobánkem na břišní stranu zakřiveným.

1. *Thalictrum aquilegifolium* L. — žluťucha orlíčkolistá Tab. 90/2

Thalictrum aquilegifolium LINNAEUS Sp. Pl. 547, 1753. — Syn.: *Thalictrum cornuti* L. Sp. Pl. 545, 1753. — *T. confertum* MOENCH Meth. Pl. 297, 1794. — *T. atropurpureum* JACO. Pl. Rar. Hort. Schoenbrunn. 3: 34, 1803. — *T. niveum* BAUMG. Enum. Stirp. Transsilv. 2: 118, 1816. — *T. pauciflorum* SCHUR Verh. Siebenb. Ver. 4: 8, 1853. — *T. laxiflorum* SCHUR Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 15/2: 21, 1877. — *T. praecox* KIT. in sched. sec. JÁVORKA Ant. Hist.-Natur. Mus. Nat. Hung. 30: 74, 1936. — *Tripterium aquilegifolium* (L.) BERCHT. et J. PRESL Rostlinář 1, pars Průskumníkovité, 14, 1822. — *Ruprechtia aquilegifolia* (L.) OPIZ Belehrende Herbarbeilage (no. 38), 1844. — *Tripterium pauciflorum* (SCHUR) SCHUR Enum. Pl. Transsilv. 7. 1866. — *Leucocoma aquilegii-*

folia (L.) NIEUWLAND Amer. Midl. Natur. 3: 254, 1914.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 3. — Fl. Siles. Exs., no 36. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 613.

Oddenek krátký, ukousnutý, žlutý, s krátkými žlutými výběžky; kořeny niťovité, neztloustlé. Lodyha přímá, jednoduchá, 40—100 cm vys., někdy na uzlinách mírně zprohýbaná, lysá, oblá nebo hranatá, na bázi se zbytky listových pochev. Dol. a stř. lodyžní listy řapíkaté, 2—3 × trojeně zpeřené, hor. lodyžní krátce řapíkaté až téměř přisedlé, všechny na lodyze stejnoměrně rozložené, pochvy listů krátké a široké, na hřbetě žlábkovitě rýhované, u lodyžních listů ouškaté; řapíky oblé nebo slabě žlábkovité, na větenu listu řapíčky s párovitými (vzácně po 3—4) okrouhlými nebo ledvinitými výrůstky (označované někdy jako palísky). Lístečky okrouhlé nebo obvejčité, 20—30 mm dl. a 10—20 mm šir., celistvé nebo vpředu 3zubé až 3(—5)laločné, tenké, po obou stranách zelené, lysé. Lata vrcholová, mnohokvětá, většinou

široce rozkladitá, zřídka ± stažená, listeny většinou velmi malé až sotva patrné; květní stopky 10–20 (–30) mm dl. Květy 10–15 mm dl., okvětní lístky 4–5, záhy opadavé, 4–5 mm dl., bledě zelené nebo fialové, řidčeji bílé; tyčinek 30–60, přímých, nitky až 6 × delší než prašníky, bělavé, žlutavé nebo fialové, kyjovitě ztlustlé, nahoře tak široké jako prašník, prašníky elipsoidní, tupé, bez vyniklého spojidla; pestíků 5–10, zřídka až 20, jejich stopky stejně dlouhé jako vejčité podélně žlábkovité semeníky, blizna přisedlá, asi 0,5 mm dl., ledvinitá. Nažky dlouze stopkaté, elipsoidní, zploštělé, podélně křídlaté (na břišní 3, na hřbetní 1 křídlaté žebro), zobánek krátký, na břišní stranu zakřivený. V–VII (–VIII). Hkf.

$2n = 14$ (ČSR: 97. Hr. Jes.), 28 (extra fines)

Variabilita: Druh ve vegetativních orgánech dosti proměnlivý, ale popsané vnitrodruhové taxony mají hodnotu velmi nízkou nebo žádnou. Některé z těchto taxonů se často objevují v jedné a téže populaci; nejčastější jsou např. f. *atropurpureum* (JACQ.) DC., s lodyhou i nitkami tyčinek fialovými, běžná forma světlých stanovišť, s anthocyaniny někdy i v listech; f. *niveum* (BAUMG.) NYÁRÁDY s nitkami tyčinek i s okvětními lístky bílými a s lístečky listů bledě zelenými, poměrně velkými, častá forma stinných lesů.

Ekologie a cenologie: Smíšené a listnaté lesy, vysokohorské nivy, sušové a lužní lesy, řidčeji údolní louky, pobřežní křoviny, na humózních, vlhkých půdách. Nejčastěji ve společenstvech třídy *Mulgedio-Aconitetea* (zvláště svazů *Adenostylion* a *Calamagrostion villosae*), svazu *Rumicion alpini* a dále svazů *Fagion*, *Alno-Ulmion* (diagnostický druh asociace *Alnetum incanae* LÜDI 1921) a *Calthion*.

Rozšíření v ČSR: Téměř v celém území. V celém oreofytiku dosti hojně, v mezofytiku roztroušeně, v termofytiku vzácněji. Těžiště rozšíření v montánním až subalpínském stupni (min.: údolí řeky Kamenice u Hřenska, ca 130 m; max.: Krkonoše, Studničná hora, 1 450 m; Hrubý Jeseník, Velká Kotlina, 1 450 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 87.

T: 1. Doup. pah., 4a. Loun. střed., 8. Čes. kras, 11. Stř. Pol., 15. Vých. Pol., 17b. Pavl. kop., 21b. Hornomor. úv. — M: pravděpodobně ve všech fyt. o., hojněji 25. Krušn. podh., 29. Doup. hory, 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 55. Čes. ráj, 56. Podkrk., 58. Sud. mezih., 63. Českomor. mezih., 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 78. B. Karp. les. — O: ve všech fyt. o.

Celkové rozšíření: Stř. a jv. Evropa, Pyreneje, Itá-

lie, j. Švédsko a stf. část evropského SSSR. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 157.

Význam: Kdysi používaná jako léčivka, dnes někdy v zahradách pěstovaná jako okrasná trvalka pro dekorativní květenství.

Sect. 2. *Thalictrum*

Syn.: *Thalictrum* sect. *Homothalictrum* BOIVIN et sect. *Genuina* (DC.) BOIVIN

Nitky tenké, neztlustlé, blizna dvoualocná, na břišní straně vrcholu semeníku přisedlá, nažky přisedlé, žebernaté, ± nezřetelně zploštělé, zobánek nezakřivený.

2. *Thalictrum foetidum* L. — žluřucha smrdutá

Tab. 90/1

Thalictrum foetidum LIANNAEUS Sp. Pl. 545, 1753. — Syn.: *Thalictrum sibiricum* L. Sp. Pl. 546, 1753. — *T. styloideum* L. fil. Suppl. Pl. 271, 1781.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 4. — Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1504.

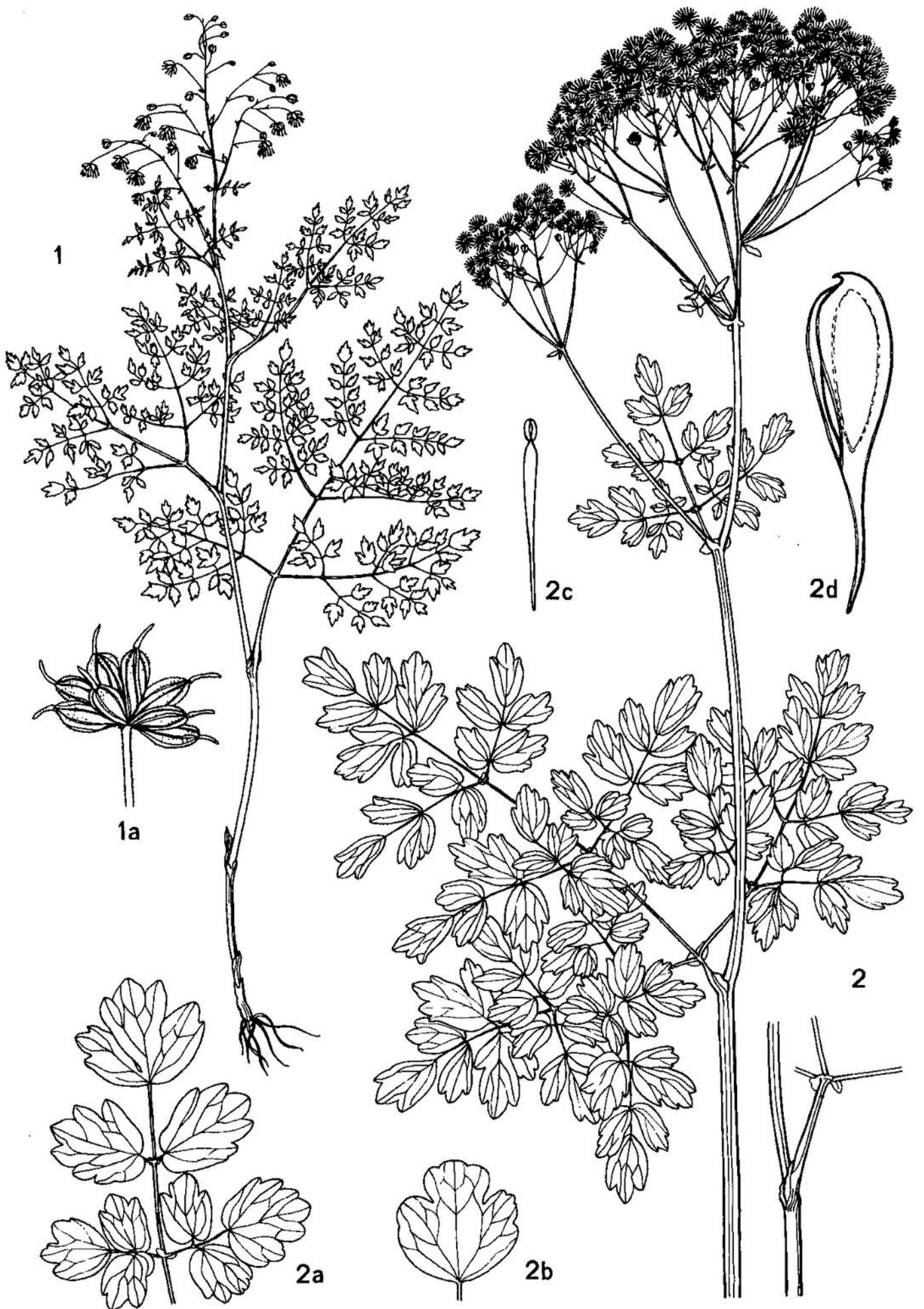
Oddenek krátký, kořeny niťovité. Lodyha přímá, 20–50 cm dl., většinou nevětvená, na uzlinách často zprohýbaná, žláznatě pýřitá, vzácně olysalá, mělce žlábkovaná. Dol. listy řapíkaté, hor. přisedlé, všechny bez šupinovitých výrůstků, 3–4 × zpeřené, řapíky na bázi pochvovitě objímavé, s dlouhými pochevními ouškami; lístečky malé, okrouhlé nebo široce obvejčité, 3–10 mm dl., i šir., bledě zelené, žláznatě pýřité, vpředu 3laločné, u dol. listů laloky 2–3zubé. Květenství široce až chocholičnatě latnaté. Květy četné, stopkaté, nicí, okvětní lístky 4–5, vejčité, 4 mm dl. a 2 mm šir., žláznatě, nitky tyčinek tenké, neztlustlé, delší než okvěti, prašníky úzké, s krátce vyniklým spojidlem; semeníky přisedlé, blizna na břišní straně vrcholu semeníku přisedlá, pýřitá. Nažky přisedlé, elipsoidní, velmi slabě zploštělé, podélně žebernaté, žláznatě pýřité. VI–VIII. Hkf.

$2n = 14$ (extra fines)

Variabilita: Druh málo proměnlivý, jeho populace u nás jsou homogenní. V ČSR roste jen var. *foetidum*, s lodyhou, řapíky, lístečky i pestíky žláznatě pýřitými; různé formy, popsané podle velikosti a tvaru lístečků, jsou taxonomicky bezcenné. Od podobných výrůstků forem druhu *T. minus* snadno poznatelný podle husté žláznatosti: olysalé formy *T. foetidum* se poznají podle jen krátce vyniklého spojidla na prašnicích, podle vždy pýřitých semeníků a elipsoidních nažek.

Ekologie a cenologie: Výslunné a křovinaté suché stráně a skály na vápencích, dolo-

Tab. 90: 1 *Thalictrum foetidum*, 1a — souplodí. — 2 *T. aquilegifolium*, 2a — část listu, 2b — terminální lísteček, 2c — tyčinka, 2d — plod.

mitech, čediči, vzácně i na diabasu, půdy mělké a kamenité, výhřevné. Vyskytuje se jen ve společenstvech skalních stepí svazů *Helianthemocani-Festucion pallentis* a *Seslerio-Festucion glaucae*.

Rozšíření v ČR: Jen v termofytiku a velmi vzácně v mezofytiku. Roztroušeně v planárním a kolinním stupni (max.: vrch Zlatník u Mostu, ca 500 m). Δ — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 88.

T: 4a. Loun. střed. (vrch Zlatník u Mostu; Mnichovský Týnec; Chožovská hora u Loun), 7. Středočes. tab. (Hazmburk), 8. Čes. kras (dosti hojně), 9. Dol. Povlt., 17b. Pavl. kop. — M: 41. Stř. Povlt. (Závist u Zbraslavi).

Údaj z okolí Hodonína není doložen a vyžaduje ověření.

Celkové rozšíření: Pyrenejský poloostrov, Alpy, střed. Evropa, Abruzzo, Jugoslávie, Kavkaz, j. Ural, střed. Asie, j. a v. Sibiř, s. Mongolsko, Čína. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 158.

3. *Thalictrum minus* L. — žluťucha menší

Thalictrum minus LINNAEUS Sp. Pl. 546, 1753. — Syn.: *Thalictrum vulgare* KITTEL Taschenb. Fl. Deutschl. 2: 752, 1844.

Oddenek krátký s neztlustlými kořeny. Lodyha 20—120 (—200) cm vys., krátce vystoupává nebo přímá, rovná nebo v uzlinách zprohýbaná, oblá nebo žlábkovaně hranatá, lysá nebo pýřitá, jednoduchá nebo v hor. polovině větvená. Dol. a střed. listy 3—4 × trojně zpeřené, řapíky na bázi ouškatě pochvaté, lístečky různého tvaru i velikosti, vejčité až okrouhlé, 3—40 mm dl. a 3—30 mm šir., vpředu většinou 3laločné, nejvyšší listy menší, méně dělené, často přisedlé, v listeny přecházející. Lata v obrysu vejčitá, rozkladitá nebo stažená, větévky větvené. Květy většinou velmi četné, malé, nicí nebo vzpřímené, zelenavé, okvětní lístky 4—5, vejčité, 2—3 mm dl. a 1 mm šir., zoubkaté; nitky tyčinek tenké, prašníky čárkovité, se zřetelně vyčnívajícím špičatým spojidlem; blizna přisedlá na vrcholu semeníku, trojúhelníkovitá; nažky obvejcovité, nezploštělé, podélně žlábkatě žebnaté. VI—VII (—VIII). Hkf.

Celkové rozšíření: Evropa a Asie kromě polárních oblastí; s. Afrika. Nominální subsp. *minus* je rozšířena jen v j. Skandinávii a na pobřeží Severního moře; do střed. Evropy nezasahuje. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 158.

1a Květy nicí, lístečky listů ± okrouhlé, na bázi ± zaokrouhlené až srdčité

(a) subsp. *majus*

b Květy vzpřímené, lístečky listů obvejčité, na bázi většinou široce klínovité až zaokrouhlené (b) subsp. *elatum*

(a) subsp. *majus* (CRANTZ) CLAPHAM — žluťucha menší nicí Tab. 91/1

Thalictrum minus subsp. *majus* (CRANTZ) CLAPHAM in CLAPHAM, TUTIN et WARBURG Fl. Brit. Isl. 107, 1952. — Syn.: *Thalictrum majus* CRANTZ Stirp. Austr. 2: 80, 1762. — *T. jacquinianum* KOCH Syn., ed. 2, 1: 5, 1843 non al. — *T. silvaticum* KOCH Syn., ed. 3, 5, 1857.

Lodyha přímá nebo krátce vystoupává, 50—120 (—150) cm vys., stejnoměrně od báze po květenství listnatá, lysá, někdy nahoře řídice žláznatá. Dol. lodyžní listy v obrysu trojúhelníkovitě vejčité, 20—40 cm dl., o málo delší než široké, řapíky a řapíčky hranaté; lístečky okrouhle obvejčité, 10—30 mm šir., na bázi zaokrouhlené až mělce srdčité, vpředu 3—5 (—9)zubé, tenké, na lici tmavě, na rubu světleji zelené, lysé nebo na rubu na žilnatině řídice pýřité, někdy s vtoušenými žlázkami; hor. lodyžní listy znenáhla přecházejí v listeny v květenství. Květenství zaujímá téměř 1/2 délky rostliny, lata v obrysu široce vejčitá, větévky latic přímo odstálé. Květy četné, v době květu nicí, nitky tyčinek delší než okvěti, visuté. Nažky 3,0—5,5 mm dl., za zralosti vzpřímené. VI—VII (—VIII). Hkf.

2n = 28 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Světlé listnaté lesy, vlhčí louky, zastíněné křoviny, zarostlé skály, většinou na nevápencových horninách (na třetihorních pískovcích, algonkických břidlicích a na půdách ze zvětralých silikátových hornin). Nejčastěji ve společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petreae* a *Prunion spinosae*, popř. řádu *Arrhenatheretalia*.

Rozšíření v ČR: Jen v Čechách (převážně v z., střed. a j. části); na Českomoravské vrchovině má pravděpodobně v hranici svého areálu. Těžiště v kolinním až suprakolinním stupni (max.: Českomoravská vrchovina, Strmilov, ca 550 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 88.

T: 1. Doup. pah. (Kadaň), 4a. Loun. střed. (Most; Bili-na), 6. Džbán (Medvědí studánka a vrch Roviny u Kounova; Měsíc u Nového Strašecí), 7b. Podřip. tab. (Liběchov nad Labem), 7c. Slán. tab. (údolí Diběského potoka u Stradonic), 9. Dol. Povlt., 11a. Všet. Pol. (Obříství u Mělníka), 15c. Pard. Pol. (Výrovský les u Přelouče). — M: 39. Třeboň. pán. (Soběslav), 41. Stř. Povlt. (Ledeč nad Sázavou; Závist u Zbraslavi), 51. Polom. hory (Kokofinské údolí), 65. Kutnoh. pah. (Rožtěž), 66. Hornosáz. pah. (Ledeč nad Sázavou), 67. Českomor. vrch. (Humpolec; Strmilov).

Celkové rozšíření: Západní Evropa a z. část střed. Evropy; j. hranice není dosud stanovena (j. předhoří Alp a slovinské Alpy?).

(b) subsp. *elatum* (JACQ.) STOJ. et STEFANOV —

Tab. 91: 1 *Thalictrum minus* subsp. *majus*. — 2 *T. simplex* subsp. *galioides*. — 3 *T. simplex* subsp. *simplex*.

žluřucha menší přímokvětá

Thalictrum minus subsp. *elatum* (JACQUIN) STOJANOV et STEFANOV Fl. Bálg. 465, 1924. — Syn.: *Thalictrum elatum* JACQ. Hort. Vindobon. 3: 49, 1776. — *T. minus* β *elatum* (JACQ). ČELAK. Prodr. Fl. Böh. 404, 1875.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1406.

Lodyha přímá, 60—150 (—200) cm vys., větvená, někdy v uzlinách slabě zprohýbaná, lysá nebo na bázi pýřitá, po celé délce stejnoměrně listnatá, na bázi s pochvami odumřelých listů. Listy 3—4 × trojeně zpeřené, přizemní za květu odumřelé, dol. lodyžní dlouze řapíkaté, řapíky žlábkovitě žebernaté, na bázi pochvatě objímavé; stř. a hor. lodyžní listy na krátkých ouškátých pochvách přisedlé, vzpřímené nebo šikmo odstálé, čepel v obrysu široce trojúhelníkovitě obvejčitá, na listovém větenu často s šupinkovitými výrůstky (někdy označované jako palísky), lístečky široce obvejčité až okrouhlé, 8—18 cm dl. a 6—16 mm šir., řidčeji podlouhlé, užší, na bázi zaokrouhlené nebo široce klínovité, zřídka mělce srdčité, vpředu 3—7zubé, lysé, zelené, na rubu světlejší. Lata v obrysu podlouhle až široce vejčitá, zděli $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ výšky rostliny, větévky přímo odstálé, ostře hranaté, na konci často přeslenitě větvené. Květy velmi četné, krátce stopkaté, v době květu vzpřímené, tyčinky vzpřímené nebo visuté. Nažky 2—4 mm dl. VI—VII (—VIII). Hkf.

$2n = 42$ (ČSR: 20. Jihomor. pah.)

Variabilita: Na území ČSR je možno rozlišit 3 výraznější odrůdy:

var. *elatum*: lodyžní listy vzpřímené, v počtu 8—10, dol. krátce řapíkaté, hor. přisedlé, lístečky většinou vejčité klínovité, 7—15 mm dl. a 7—12 mm šir.; lata v obrysu podlouhle vejčitá, 10—17 cm dl., větévky přímo odstálé.

var. *ambiguum* (SCHLEICHER ex DC.) OSVACIL.: lodyžní listy v počtu 6—8 i s řapíky šikmo odstálé, dol. dlouze řapíkaté, hor. přisedlé, v obrysu trojúhelníkovitě vejčité, až 20 cm dl. i šir., lístečky až 20 mm dl. a 18 mm šir., ± okrouhle vejčité, vpředu tupě 3—5zubé; lata v obrysu široce vejčitá, až 30 cm dl. a 25 cm šir., větévky odstálé, až 20 cm dl.; květy velmi četné, vzpřímené; některé populace této variety jeví určité přechodné znaky k subsp. *majus*, snad vlivem introgrese.

var. *petrosom* (SCHUR) OSVACIL.: lodyha nanejvýš 60 cm vys., na uzlinách zprohýbaná, nafialovělá, se 3 krátce řapíkatými listy a několika malými přisedlými hor. listy; lístečky malé, 7—10 mm dl. a 5—6 mm šir., široce vejčité, jen koncové lístečky větší, vpředu 3zubé; lata v obrysu široce vejčitá, větévky odstálé.

Ekologie a cenologie: Výslunné skály a kamenité svahy; půdy neutrální až zásadité, v létě suché a výhřevné, humózní. Ve společenstvech svazů *Helianthemo cani-Festucion pallentis*, *Alyso-Festucion pallentis* a *Prunion fruticosae*.

is, *Alyso-Festucion pallentis* a *Prunion fruticosae*.

Rozšíření v ČSR: Dosud zjištěna jen v kolinním stupni termofytika (max.: Sebužin u Litoměřic, ca 420 m).

T: 4. Loun.-lab. střed. (dosti hojně), 8. Čes. kras (roztr.), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. (Větrníky; Pouzdřany; Ševy).

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření v Záp. Karpattech, v Čechách probíhá z hranice areálu, na jih zasahuje do s. Maďarska a do Rumunska, na východ do Vých. Karpat.

Poznámka: Ve Velké Kotlině v Hrubém Jeseníku byly sbírány rostliny připomínající subsp. *carpaticum* (KOTULA) OSVACIL.; jsou to rostliny nižší, 20—40 cm vys., se 3 krátce řapíkatými listy, řapíčky jsou hranaté, lístečky obvejčité, na bázi srdčité, vpředu 3laločné až 9 zubé, 11—15 cm dl. a 8—17 mm šir.; lata chudokvětá, hroznovitá, větévky ± jednoduché, s 2—4 nicími květy, nažky 2 mm dl., v květu po 10—12. Subsp. *carpaticum* byla popsána a dosud je s jistotou známá jen z Tater; výskyt v Hrubém Jeseníku je možný, ale vyžaduje další studium. Na Slovensku rostou ještě subsp. *saxicola* OSVACIL., s lístečky neojiněnými a s řapíky hranatými, a subsp. *pseudominus* (BORBÁS) JAV., s lístečky ojiněnými a s řapíky oblými; na území ČSR tyto subspecie nezasahují.

4. *Thalictrum simplex* L. — žluřucha jednoduchá

Thalictrum simplex LINNAEUS Mant. Pl. 1: 78, 1767. — Syn.: *Thalictrum angustifolium* L. Sp. Pl. 769, 1753 p. non JACQ.

Oddenek plazivý, se žlutými tenkými výběžky. Lodyha přímá, 30—100 cm vys., jednoduchá, žlábkatě žebernatá, lysá, až po květenství stejnoměrně listnatá; lodyžní články kratší než listy. Přizemní listy krátce pochvaté, za květu odumřelé, lodyžní přisedlé, vzpřímené, 2—3 × hustě zpeřené, v obrysu trojúhelníkovitě kopinaté, delší než široké, báze řapíku pochvatá, pochvy úzké, celokrajné, lysé, žebernaté, brvitě s postranními podlouhlými, špičatými, zubatými a brvitými ouškami; řapíky žlábkovitě, lysé, řapíčky bez šupinkovitých výrůstků; lístečky buď obvejčité a 2—3laločné nebo celokrajné, nebo 3klanné a podlouhle čárkovité, na kraji většinou podvinuté, tmavozelené, na rubu sivozelené, lysé, hlavní žilky na rubu vyniklé. Lata hustá, úzká, větévky vzpřímené ± stejně dlouhé, listeny úzce kopinaté až štětínovité, dol. někdy lupenité; květy na konci větévek jednotlivé, za rozkvětu vzpřímené, na 3—10 mm dl. stopkách. Okvětní listy 4, vejčité, 3—4 mm dl., zoubkaté, zelené nebo fialové, tyčinek 11—15, nitky delší než okvěti, tenké, nahoře slabě rozšířené, za

Tab. 92: 1 *Thalictrum flavum*. — 2 *T. lucidum*.

1

2

[TAB. 92] 465

květu visuté, žlutavé nebo fialové, 2 × delší než prašníky, spojidlo vyniklé, háčkovité; pestíků 9—12, blizna široká, střelovitá. Nažky přisedlé, vejčité elipsoidní, 2 mm dl. a 1 mm šir., žebernaté, nahoře háčkovitě zahnuté. VI—VII. Hkf.

Variabilita: Druh velmi proměnlivý ve tvaru, velikosti, oděni a barvě lístečků a ve tvaru nažek. Při posuzování velikosti lístečků nutno vzít v úvahu i přizemní listy, za květu již odumřelé. Podle těchto znaků lze u našich populací rozlišit tři taxony, z nichž dva (*T. simplex* s. str. a *T. galioides*) mají nejspíše hodnotu poddruhů a třetí, *T. bauhinii* představuje přechodný typ mezi oběma subspeciemi nebo odrůdu druhého poddruhu.

Celkové rozšíření: Evropa a Asie, kromě polárních oblastí, na východ až po Mongolsko, Čínu a Japonsko.

- 1a Lístečky dol. a stř. lodyžních listů obvejčité až podlouhle klínovité, vpředu 2—3laločné, na kraji nepodvinuté . . . (a) subsp. *simplex*
b Lístečky všech listů úzce čárkovité až nitkovité, celistvé, na kraji podvinuté (b) subsp. *galioides*

(a) subsp. *simplex* — žluřucha jednoduchá pravá Tab. 91/3

Thalictrum simplex subsp. *simplex*. — Syn.: *Thalictrum simplex* subsp. *genuinum* ČELAK. Analyt. Květ. Čech, ed. 3, 286, 1897.

Lístečky dol. a stř. listů obvejčité až podlouhle klínovité, 10—30 (—50) mm dl. a 3—10 (—20) mm šir., na líci slabě lesklé, na rubu vynikle žilkované, vpředu 2—3zubé až 2—3laločné. Lata mnohokvětá, až po vrchol listnatá, listeny malé, celistvé. Květy krátce stopkaté.

2n = 56 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Slatinné louky, mokřavé travertinové sedimenty; ve společenstvech svazu *Molinion*.

Rozšíření v ČR: Výskyt v území je sporný. Údaj J. Pokorného z okolí Žatce, který cituje ČELAKOVSKÝ (Prodr. Fl. Böhm. 404, 1871) a správnost určení potvrzuje (S.-B. Böhm. Ges. Wiss. Prag 1889: 485), nebyl dalším nálezem potvrzen. U údajů z Polabí a z j. Moravy jde pravděpodobně o záměnu se subsp. *galioides*.

Celkové rozšíření: Evropa od v. Francie a s. Itálie na sever po pobřeží Severního a Baltického moře a na východ po úpatí Uralu.

(b) subsp. *galioides* (DC.) BORZA — žluřucha jednoduchá svízlová Tab. 91/2

Thalictrum simplex subsp. *galioides* (DE CANDOLLE in LAMARCK et DE CANDOLLE) BORZA Consp. Fl. Rom. 1: 105, 1947. — Syn.: *Thalictrum angustifolium* β *galioides* DC. in LAM. et DC. Fl. Franç., ed. 3, 4: 877, 1805. — *T. galioides*

(DC.) PERS. Pl. Syn. 2: 101, 1806. — *T. simplex* fl. *angustifolium* NEILR. Aufzähl. Ung. Slavon. Gefässpfl., Nachtr. 67, 1870.

Rostliny štíhlé, ve vegetativních částech připomínající *Galium verum*. Listy vzpřímené, lístečky úzce čárkovité až nitkovité, 0,5—1,0 mm šir., na kraji podvinuté, zřídka úzce klínovité, 2—5 mm šir. (var. *bauhinii*), na líci lesklé. Lata úzká, vzpřímená.

2n = 28 (extra fines)

Variabilita: Uvnitř subspecie lze rozlišit především var. *bauhinii* (CRANTZ) OSVACIL. s lístečky alespoň prostředních listů podlouhle klínovitými až čárkovitě klínovitými, 2—5 mm šir. a 15—25 mm dl., vpředu 2—3zubými, na líci lesklými: lístečky přizemních listů širší, hor. užší, čárkovité.

Ekologie a cenologie: Subspecie má dvojí typ stanovišť: nejčastěji se vyskytuje na krasových nebo kamenitých křovinatých stanovištích v xerothermních společenstvech svazu *Seslerio-Festucion glaucae* a v lemech šipákových doubrav svazu *Quercion pubescenti-petraeae* v pahorkatině. V Polabí však roste na slatinných loukách svazu *Caricion davallianae*.

Rozšíření v ČR: V Čechách pouze v Polabí, na Moravě v Bílých Karpatech a v Dyjsko-svrateckém úvalu. Těžiště rozšíření v planárním stupni (max.: Velká nad Veličkou, ca 350 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 89.

T: 11a. Všet. Pol. (Liblice †), 11b. Poděb. Pol. (les Doubice mezi Sadskou a Poříčany †), 18a. Dyj.-svr. úv. (Lednice; Mikulov), 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. (Čejč).

Celkové rozšíření: Stř. Evropa, Francie, Itálie. Rozšíření nedostatečně známo.

5. *Thalictrum lucidum* L. — žluřucha lesklá Tab. 92/2

Thalictrum lucidum LINNAEUS Sp. Pl. 546, 1753. — Syn.: *Thalictrum angustifolium* L. Sp. Pl. 546, 1753 p. p. — *T. nigricans* SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1: 391, 1771. — *T. flavum* L. subsp. *lucidum* (L.) OSVACIL. in DOSTÁL Klíč Květ. ČR, ed. 2, 127, 1958.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 338.

Oddenek krátký, ukousnutý, bez výběžků, s kořeny nitkovitými, žlutými. Lodyha přímá, 15—120 (—150) cm vys., silná, dutá, lysá, žlábkatě žebernatá, až po květenství nevětvená, po celé délce řídce listnatá, na bázi s pochvami odumřelých listů. Přizemní a dol. lodyžní listy řapíkaté, hor. přisedlé, řapíky pochvaté, pochvy přizemních listů často pýřité, na kraji kadeřavé, u dol. lodyžních listů alespoň na přechodu v ouška pýřité, čepel v obrysu trojúhelníkovitá, 2—3 × zpeřená, řapíčky bez šupinkovitých výrůstků, lístečky dol. listů krátce zašpičatělé, podlouhle klínovité až čárkovité 1—10 mm šir., někdy vpředu 2—3zubé, hor. lis-

tů přisedlé, úzce kopinaté až čárkovité, celokrajné, všechny na líci tmavě zelené, lesklé, na rubu sivozelené, zřídka žláznatě pýřité, s vyniklou stř. žilkou. Lata hustá, široce chocholičnatá, větévky odstálé. Květy na konci větévek nahloučené, vzpřímené, okvětní lístky 4, vejčité, 4—5 mm dl., špičaté nebo na špičce zoubkaté, bledě žlutozelené, tyčinek 10—15, vzpřímených, delších než okvětí, prašníky žluté, tupé, bez vyniklého spojidla, zděli 1/2 tenkých nitek, pestíků 5—10 (—15), semeníky přisedlé, vejcovité nebo elipsoidní, lysé nebo pýřité, blizna přisedlá, na bázi nerozšířená. Nažky podlouhle vejcovité, krátce zobánkaté, s (8—) 10 (—14) podélnými žebry. VI—VIII. Hkf.

2n = 28 (ČSR: 11. Stř. Pol., 38. Bud. pán., 62. Litomyš. pán.)

Variabilita: Z dostupných pramenů nelze zatím zjistit, která odrůda má být označena jako typová (var. *lucidum*). Z populací rostoucích na území ČSR lze rozlišit 2 odrůdy, rostliny s poměrně širokými lístečky [var. *laserpitii-folium* (WILLD.) HAYEK] se většinou vyskytují v z. části ČSR, rostliny s lístky úzce čárkovitými [var. *stenophyllum* (W. et GR.) HAYEK] ve v. části.

Ekologie a cenologie: Vlhké až mokré údolní louky a lužní lesy, rašelinné louky a pobřežní křoviny; nejčastěji ve společenstvech svazů *Molinion*, *Calthion* a *Alno-Ulmion*, popř. i ve společenstvech řádu *Salicetalia purpureae*.

Rozšíření v ČSR: Roztroušeně v termofytiku a mezofytiku, nejčastěji v povodí větších toků. Těžiště rozšíření v planárním až kolinním stupni (max.: Rýchory, Prkenný Důl, ca 500 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 89.

T: 3. Podkruš. pán., 4. Loun.-lab. střed. (Litoměřice; Želechovice; Trmice), 5a. Terez. kotl., 7d. Bělohor. tab. (Praha-Motol; Úholičky; Řeporyje), 8. Čes. kras (Dobřichovice), 10. Praž. ploš., 11. Stř. Pol. (nyní roztr.), 13. Rožď. pah., 14. Cídl. pán., 15. Vých. Pol. (hojně), 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step. (Mandátské údolí u Radějova), 20. Jihomor. pah. (Nosislav), 21b. Hornomor. úv. — M: 30. Jesen.-rak. ploš. (Krušovice), 31. Plz. pah., 32. Křivokl. (Týřovice; Némčovice u Radnic), 35. Podbrd. (Padrský rybník a rybník Mičan u Orliku), 37. Šum.-novohr. podh., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt., 45. Verneř. střed. (Liběšice u Ústěku), 48. Luž. kotl. (Hrádek nad Nisou), 52. Ral.-bez. tab. (Hvězdovice; Zahrádky; Jestřebí), 55. Čes. ráj, 56. Podkrk. (Trutnov; Horní Lánov), 58a. Žacl. (Prkenný Důl), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl; Vysoké Mýto; Hrušová), 64. Řičan. ploš., 67. Českomor. vrch. (Bezděchov u Kamenice nad Lipou), 68. Mor. podh. Vysoč. (Lomnice u Tišnova; Jevišovice), 71. Drah. vrch. (Jedovnice), 72. Zábř.-unič. úv. (Moravičany), 79. Gottw. vrchy (Vizovice), 80. Pobeč. (Kateřinice; Ratiborčí; Vsetín).

Celkové rozšíření: Stř., jv. a v. Evropa, Itálie, Malá Asie, evropská část SSSR, na východ po Povolží. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 158.

6. *Thalictrum flavum* L. — žluřucha žlutá

Tab. 92/1

Thalictrum flavum LINNAEUS Sp. Pl. 546, 1753. — Syn.: *Thalictrum flavum* β *latisectum* NEILR. Fl. Wien 452, 1846.

EXSİKÁTY: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1017. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 226.

Oddenek plazivý, výběžkatý, s niřovitými, žlutými kořeny. Lodyha přímá, 50—150 (—200) cm vys., jednoduchá nebo nahoře chudě větvená, žlábkovitě hranatá, lysá, pravidelně listnatá, na bázi se zbytky pochev. Dol. lodyžní listy řapíkaté, až 20 cm dl. a 15 cm šir., hor. přisedlé, znenáhla se zmenšující, pochvy ouškaté, ouška podlouhlá, brvitá, na větenu listu často malé šupinovitě výrůstky, čepel 2—3 × zpeřená, v obrysu trojúhelníkovitá, lístečky dol. listů široce klínovitě obvejčité, vpředu 2—5laločné, 20—50 mm dl. a 5—30 mm šir., koncové lístečky 3laločné, lístečky hor. listů klínovitě až čárkovitě klínovitě, celistvé nebo 3laločné, 10—15 mm dl. a 2—5 mm šir., všechny lístečky přisedlé, na líci tmavozelené, lesklé, na rubu bledší, lysé nebo zřídka pýřité, vynikle žilnaté. Lata přímá, mnohokvětá, 7—25 cm dl., dol. listeny 3laločné, hor. čárkovité, celistvé, větévky laty šikmo vzpřímené, květní stopky rýhované, 2—10 mm dl. Květy vzpřímené, na konci větévek nahloučené, vonné, okvětí bělavé, rozestálé, 4—5 mm dl. a 1—2 mm šir.; tyčinek 12—20, delších než okvětí, vzpřímených, prašníky 2—3 × kratší než nitky, tupé nebo špičaté, s málo vyniklým spojidlem; pestíků 7—15, přisedlých, blizna na bázi rozšířená. Nažky přisedlé, vzpřímené, vejcovité kulovité, 1,5—2,5 mm dl., s 10 (—14) podélnými žebry, krátce zobánkaté. VI—VIII. Hkf.

2n = 84 (extra fines)

Variabilita: Z velkého množství popsanych odrůd a forem, někdy popisovaných i v hodnotě druhu, lze jako vnitrodruhový taxon uzнат jen var. *rufinerve* LEJEUNE et COURT., která roste na sušších stanovištích a liší se oddenkem bez výběžků, lístečky listů tuhými, okrouhle vejčitými, na rubu sivozelenými, žilnatinou rezavě růžovou, lístečky hor. listů úzkými.

Ekologie a cenologie: Vlhké, slatinné i rašelinné louky, kraje vodních nádrží a příkopů v loukách, křovinaté břehy toků, lemy lužních lesů; půdy i v létě vlhké, na jaře mokré, živinami bohaté, zásadité až neutrální, písčito-hlinité, někdy i rašelinné. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Molinion*, *Calthion*, *Alopecurion pratensis*, *Magnocaricion elatae* a *Alno-Ulmion*.

Rozšíření v ČSR: Těžiště rozšíření v Polabí a v Dyjsko-svrateckém úvalu, jinde vzácně; převážně v planárním stupni termofytika

(max.: Českomoravská vrchovina, Strmilov, ca 500 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 90.

T: 11. Stř. Pol., 15. Vých. Pol., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 31. Plz. pah. (mezi Koterovem a Plzencem), 39. Třeboň. pán. (Turovecký les u Tábora), 59. Orl. podh. (Machová u Rašovic), 67. Českomor. vrch. (Strmilov), 76. Mor. brána (mezi Studěnkou a Albrechticemi), 79. Gottw. vrchy (Gottwaldov).

Celkové rozšíření: Evropa, kromě Pyrenejského poloostrova; Kavkaz, z. a stř. Sibiř, Mongolsko, s. Čína. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 158.

• Význam: Dříve se kořeny a listy používaly k barvení látek na žluto pro obsah flavonolových glykosidů; listy a kořeny se též používaly v lidovém léčitelství.

12. *Adonis L.* — ohníček, hlaváček*)

Adonis LINNAEUS Sp. Pl. 547, 1753. — Syn.: *Adonis* sect. *Adonia* DC. Regni Veg. Syst. Natur. 1: 221, 1817.

Lit.: DOMIN K. (1948): O variabilitě u *Adonis aestivalis*. Věda Přír. 24: 46—49. — RIEDL H. (1963): Revision der einjährigen Arten von *Adonis L.* Ann. Naturhist. Mus. Wien 66: 51—90. — STEINBERG C. (1971): Revisione sistematica e distributiva delle *Adonis annuali* in Italia. Webbia 25: 299—351. — ŠLANGENA Z. E. (1975): Generis *Adonis L.* species annuae in flora URSS. Nov. Sist. Vysš. Rast. 12: 204—209. — SLAVÍKOVÁ Z. (1982): Zur Kronblattmorphologie einiger *Adonis*-Arten. Acta Univ. Carol.-Biol. 1980: 373—380.

Jednoleté byliny s lodyhami přímými, v hor. části chudě větvenými. Dol. lodyžní listy řapíkaté, hor. přisedlé; obojí mnohonásobně zpeřené v úzké čárkovité listky (úzkrojký). Květy jednotlivé, přímé, (10—) 15—30 (—40) mm vel.; kališních lístků 5, korunních lístků 3—10; prašníky tmavě fialové, pylová zrna trikolpátní, exina na pólech nezesílená. Nažky šikmo vejcovité, lysé. — Asi 5 druhů v j. Evropě, v Přední Asii a druhotně v Severní Americe a Austrálii. — Entomogam.

Poznámka: Pro obsah srdečních glykosidů všechny druhy jedovaté.

- 1a Kališní listky zdělí $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ korunních lístků, za květu vlnatě chlupaté 1. *A. flammea*
b Kališní listky zdělí $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ korunních lístků, za květu lysé 2
2a Korunní listky úzce vejčité, kalich ke koruně přitisklý; nažky s ca 1 mm dl. přímým zobánkem
. 2. *A. aestivalis*
b Korunní listky vejčité, kalich od koruny odstálý; nažky s krátkým, ca 0,5 mm dl. na špičce zakřiveným zobánkem 3. *A. annua*

1. *Adonis flammea* JACQ. — ohníček plamenný, hlaváček plamenný Tab. 93/2

Adonis flammea JACQUIN Fl. Austr. 4: 29, 1776. — Syn.: *Adonis caudata* STEV. Bull. Soc. Natur. Mosc. 21(3): 273, 1848.

Lodyhy přímé, (10—) 20—50 cm vys., v dol. polovině měkce chlupaté, v hor. roztroušeně chlupaté nebo lysé. Dol. lodyžní listy řapíkaté s řapíkem 1,5—2,5 cm dl., hor. listy přisedlé, obojí zpeřené v úzké čárkovité úzkrojký, 0,2—0,6 mm šir. Květy 15—35 mm vel.; kališní listky vejčité až úzce vejčité, 3,5—5,5 mm dl., ke koruně přitisklé, na okrajích a plochách bělavě vlnatě chlupaté; korunních lístků 5—8 (—10), úzce vejčitých až úzce eliptických, 8—10 (—15) mm dl., červených nebo vzácně slámově žlutých, na bázi s tmavou skvrnou. Nažky lysé, šikmo vejcovité, 2,5—3,5 (—4,0) mm dl., na povrchu svrasklé, s dolíčkovitými prohlubeninami, zakončené v pokračování hřbetního kýlu zahnutým špičatým zobánkem do 0,5 mm délky s tmavou skvrnou na

špičce. V—VIII. Tf. Tox.
2n = 32 (extra fines)

Variabilita: U nás druh málo proměnlivý. Ze sousedního Rakouska uváděny infraspecifické taxony, charakteristické menším počtem korunních lístků a jejich zbarvením, např. var. *anomala* (WALLR.) BECK, f. *straminea* (BECK) RIEDL. Příbuzný druh *A. eriocalycina* BOISS. u nás neroste.

Ekologie a cenologie: Pole, úhory, nejčastěji na vápnitých spraších nebo hlinito-piščitých půdách ve společenstvech svazu *Caucalion lappulae*.

Rozšíření v ČR: Pouze stř. Čechy a j. Morava, častý ještě v polovině minulého století; ve 20. století již vzácný, poslední doklady ze čtyřicátých let. V planárním a kolinním stupni termofytika. Pravděpodobně vlivem chemizace zemědělství vymizel. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 90.

T: 4. Loun.-lab. střed. (Raná †; Malič u Litoměřic †), 5. Terez. kotl. (Roudnice †; Doksany †), 7. Středočes. tab. (mnoho dokladů z minulého století), 8. Čes. kras (Vonoklasy, 1936), 9. Dol. Povlt. (kdysi hojně), 11. Stř. Pol.

*) Zpracoval B. Křisa.

Tab. 93: 1 *Adonanthe vernalis*, 1a — plod. — 2 *Adonis flammea*, květ, 2a — plod. — 3 *A. aestivalis*, 3a — plod. — 4 *A. annua*, plod.